

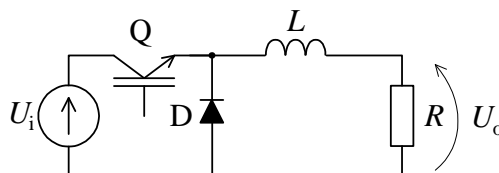
„EUROELEKTRA”
Ogólnopolska Olimpiada Wiedzy Elektrycznej i Elektronicznej
Rok szkolny 2011/2012

Zadania i rozwiązania dla grupy elektrycznej na zawody III stopnia (finał)

Zadanie 1

Na rysunku 1 przedstawiono schemat przekształtnika impulsowego DC-DC obniżającego napięcie (typu buck) o następujących danych:

- napięcie zasilania $U_i = 10 \text{ V}$,
- częstotliwość kluczowania $f = 20 \text{ kHz}$,
- współczynnik wypełnienia impulsów sterujących $\gamma = 0,7$,
- rezystancja obciążenia $R = 10 \Omega$.

Rysunek 1

Wyznacz sprawność układu w podanym punkcie

pracy przyjmując następujące założenia: indukcyjność dławika L jest tak duża, że prąd obciążenia jest całkowicie wygładzony; dławik jest bezstratny; napięcie przewodzenia tranzystora ma wartość stałą, równą $U_{CE} = 1 \text{ V}$; napięcie przewodzenia diody też ma wartość stałą, równą $U_{FWD} = 0,8 \text{ V}$.

Rozwiązanie zadania 1

Wartość średnia napięcia diody wynosi $U_{D(AV)} = \gamma(U_i - U_{CE}) + (1 - \gamma)(-U_{FWD}) = 6,06 \text{ V}$.

Wartość średnia spadku napięcia na dławiku w stanie ustalonym równa jest 0, więc wartość średnia napięcia $U_{o(AV)}$ na rezystorze obciążenia R równa się wartości średniej napięcia na diodzie $U_{D(AV)}$. Ponieważ prąd płynący przez rezystor obciążenia R jest całkowicie wygładzony, zatem i napięcie na rezystorze jest całkowicie wygładzone, a jego wartość średnia $U_{o(AV)}$ równa jest jego wartości skutecznej $U_{o(RMS)}$. Moc P_o na rezystorze R będzie

$$\text{równa } P_o = \frac{U_{o(RMS)}^2}{R} = \frac{U_{D(AV)}^2}{R} = 3,67 \text{ W}.$$

Wartość średnia prądu obciążenia I_{oAV} wyniesie $I_{oAV} = \frac{U_{D(AV)}}{R} = 0,606 \text{ A}$ i będzie równa

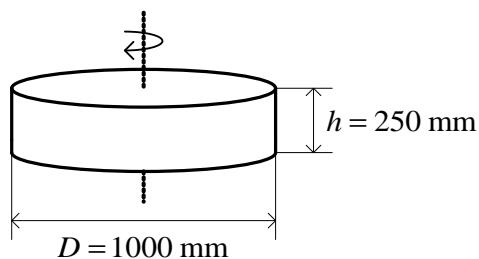
wartości średniej prądu płynącego przez tranzystor w czasie przewodzenia tranzystora. Stąd wartość średnia prądu pobieranego ze źródła zasilania I_{iAV} będzie równa $I_{i(AV)} = \gamma I_{o(AV)} = 0,424 \text{ A}$.

Moc pobierana ze źródła zasilania wyniesie $P_i = U_i I_{i(AV)} = 4,24 \text{ W}$.

Ostatecznie sprawność układu będzie równa $\eta = \frac{P_o}{P_i} = 0,866$.

Zadanie 2

Wyznacz pojemność baterii superkondensatorów o napięciu znamionowym 400 V , która jest zasobnikiem energii o takiej samej wartości maksymalnej co akumulator energii kinetycznej ruchu obrotowego, który stanowi jednorodna masa wirująca, pokazana na rysunku 2. Jej prędkość obrotowa jest równa jest $n = 10000 \text{ min}^{-1}$, natomiast jej gęstość wynosi $\rho = 7800 \text{ kg/m}^3$.

Rysunek 2

Wskazówka: moment bezwładności walca o promieniu R i masie m , wirującego wokół swojej osi wynosi $J = 0,5 \cdot m \cdot R^2$.

Rozwiązanie zadania 2

W pierwszej kolejności należy wyznaczyć energię masy wirującej. Objętość walca wynosi:

$$V = \pi R^2 h = \frac{\pi D^2 h}{4} = 0,196 \text{ m}^3.$$

Masa walca będzie równa $m = \rho V = 1532 \text{ kg}$.

Moment bezwładności walca wyniesie $J = \frac{1}{2} m R^2 = 191,4 \text{ kg} \cdot \text{m}^2$.

$$\text{Energia masy wirującej równa jest } E_k = \frac{J \omega^2}{2} = \frac{J \left(\frac{2\pi n}{60} \right)^2}{2} = 105,0 \text{ MJ}.$$

Na podstawie równości energii kinetycznej masy wirującej E_k i energii zgromadzonej w polu elektrycznym baterii superkondensatorów E_C wyznaczyć można pojemność baterii

$$\text{superkondensatorów } C = \frac{2E_C}{U^2} = \frac{2E_k}{U^2} = 1312 \text{ F}.$$

Zadanie 3

Wyznacz temperaturę złącza tranzystora IGBT w stanie ustalonym przy założeniu, że pracuje on impulsowo z częstotliwością przełączania $f = 10 \text{ kHz}$ przy współczynniku wypełnienia impulsów $\gamma = 0,4$. Pozostałe parametry to: wartość średnia prądu tranzystora w czasie przewodzenia $I = 10 \text{ A}$, spadek napięcia na tranzystorze w czasie przewodzenia $U_{CE} = 1,85 \text{ V}$, energia strat przy załączaniu $E_{on} = 2,65 \text{ mJ}$, energia strat przy wyłączaniu $E_{off} = 2,00 \text{ mJ}$, rezystancja termiczna złącze – obudowa $R_{thJC} = 0,66 \text{ K/W}$, rezystancja termiczna obudowa – radiator (z uwzględnieniem pasty) $R_{thCH} = 0,80 \text{ K/W}$, rezystancja termiczna radiator – otoczenie $R_{thHA} = 0,3 \text{ K/W}$, temperatura otoczenia $t_a = 15^\circ\text{C}$.

Rozwiązanie zadania 3

W pierwszej kolejności należy wyznaczyć moc strat tranzystora. Średnia moc strat przewodzenia równa jest $P_{AV} = \gamma U_{CE} I = 7,4 \text{ W}$.

Moc strat łączeniowych równa jest $P_{sw} = f(E_{on} + E_{off}) = 46,5 \text{ W}$.

Łączna moc strat tranzystora wynosi $P_{tot} = P_{AV} + P_{sw} = 53,9 \text{ W}$.

Temperatura złącza równa jest więc $t_j = t_a + P_{tot} (R_{thJC} + R_{thCH} + R_{thHA}) = 109,9^\circ\text{C}$.

Zadanie 4

Dobierz moc typowego, trójfazowego silnika indukcyjnego o napięciu znamionowym $U_N = 400 \text{ V}$ oraz wyznacz wartość prądów fazowych pobieranych z sieci przez silnik, jeżeli napędza on wciągarkę, która musi podnieść ładunek o masie $m = 200 \text{ kg}$ na wysokość $h = 10 \text{ m}$ w czasie $t = 10 \text{ s}$. Dobierz silnik z zapasem mocy znamionowej równym 70% mocy rzeczywistego obciążenia silnika. Przyjmij, że sprawność wciągarki równa jest $\eta_w = 0,7$, a sprawność silnika η_s i jego współczynnik mocy $\cos\varphi$ przy obciążeniu go wciągarką wynoszą odpowiednio $\eta_s = 0,80$ i $\cos\varphi = 0,85$.

Rozwiązanie zadania 4

Praca W potrzebna na podniesienie masy m w czasie t na wysokość h przy użyciu wciągarki

$$\text{o sprawności } \eta_w = 0,7 \text{ równa jest } W = \frac{mgh}{\eta_w} = 28 \text{ kJ}.$$

Czas podnoszenia wynosi t , więc moc na wale wciągarki równa jest $P = \frac{W}{t} = 2,8 \text{ kW}$.

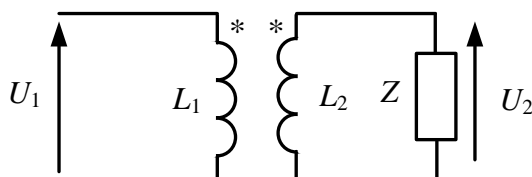
Dobieramy moc silnika z zapasem wynoszącym 70% mocy rzeczywistego obciążenia $P_s = 1,7P = 4,76 \text{ kW}$.

Dobieramy silnik o mocy znamionowej 5 kW. Prąd pobierany przez silnik z sieci przy obciążeniu go mocą $P = 2,8 \text{ kW}$ wyniesie $I = \frac{P}{\sqrt{3}U \cos \varphi \eta_s} = 5,94 \text{ A}$.

Zadanie 5

Na rysunku 3 przedstawiono schemat układu cewek idealnie sprzężonych. Układ zasilany jest napięciem sinusoidalnym o pulsacji ω . Przy jakiej impedancji Z stosunek napięć skutecznych

$$\frac{U_1}{U_2} \text{ wynosi } \sqrt{\frac{L_1}{L_2}}.$$

Rysunek 3

Rozwiązanie zadania 5

Z uwagi na idealne sprzężenie mamy $k = 1$ oraz $M = k\sqrt{L_1 L_2}$.

Impedancja widziana z zacisków odbiornika, po jego wycięciu i po zastosowaniu schematu zastępczego dla cewek sprzężonych, jest równa

$$\underline{Z}_T = \frac{(jX_{L1} - jX_M)jX_M}{jX_{L1} - jX_M + jX_M} + jX_{L2} - jX_M = 0.$$

Jeżeli $\underline{Z}_T$ jest równe zero, to napięcie $\underline{U}_2$ jest równe $\underline{U}_2 = \underline{E}_T = \frac{\underline{U}_1 jX_M}{jX_{L1} - jX_M + jX_M}$, stąd

$$U_2 = E_T = \frac{U_1 M}{L_1} \text{ oraz } \frac{U_1}{U_2} = \frac{L_1}{M} = \sqrt{\frac{L_1}{L_2}}.$$

Dla każdej wartości impedancji Z stosunek napięć skutecznych $\frac{U_1}{U_2}$ będzie wynosił $\sqrt{\frac{L_1}{L_2}}$.

Zadanie to można sprawdzić rozwiązując obwód z dowolnym Z i zmieniając Z zawsze będzie ten sam stosunek napięć.

Zadanie 6

Pomiar rezystancji R metodą techniczną możliwy jest w jednym z dwóch układów: a) układzie poprawnie mierzonego napięcia lub b) układzie poprawnie mierzonego prądu. Wyznaczyć wartość rezystancji R , dla której moduły względnych uchybów pomiarowych w obu układach będą jednakowe. Uwzględnić, że przy pomiarze w obu układach amperomierz miał taką samą rezystancję równą $R_A = 2 \Omega$, a woltomierz $R_V = 100 \Omega$. (Założyć, że wskazania mierników nie są obciążone uchybem).

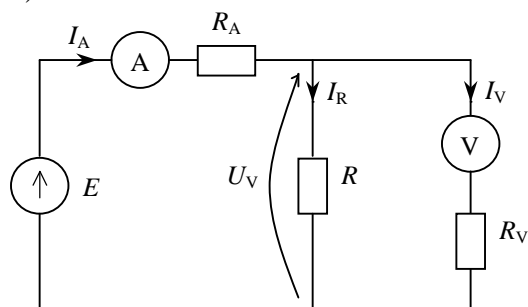
Rozwiązanie zadania 6

W przypadku układu poprawnie mierzonego napięcia rezystancja pomiarowa określana

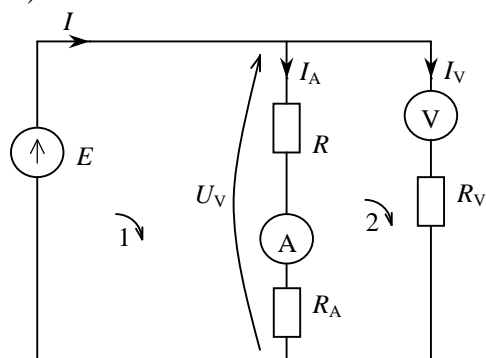
stosunkiem $R_p = \frac{U_V}{I_A} = \frac{I_A \cdot \frac{RR_V}{R + R_V}}{I_A} = \frac{RR_V}{R + R_V}$ stąd uchyb względny

$$\delta_V = \frac{R_p - R}{R} = -\frac{R}{R + R_V}$$

a)

b)

W przypadku układu poprawnie mierzonego prądu rezystancja pomiarowa wynosi:

$$R_p = \frac{U_V}{I_A} = \frac{I_A \cdot (R + R_A)}{I_A} = R + R_A \text{ stąd uchyb względny } \delta_A = \frac{R_p - R}{R} = \frac{R_A}{R}$$

Wstawiając wyliczone uchyby do równania: $|\delta_V| = |\delta_A|$ otrzymamy równanie kwadratowe

$R^2 - R_A R - R_V R = 0$. Odrzucając rozwiązanie ujemne szukana rezystancja R wyraża się

$$\text{wzorem } R = \frac{R_A + \sqrt{R_A^2 + 4R_A R_V}}{2}.$$

Po wstawieniu danych wartość szukanej rezystancji $R = 15,2 \, \Omega$.

Opracowali:

dr inż. D. Wojciechowski (zad. 1, 2, 3, 4)

Akademia Morska Gdynia

dr inż. P. Jankowski (zad. 5, 6)

Akademia Morska Gdynia

Sprawdzili:

dr inż. Sławomir Cieślik

UTP Bydgoszcz

dr inż. M. Miszewski

PS PESA Bydgoszcz SA

Zatwierdził:

Przewodniczący Rady Naukowej Olimpiady
dr hab. inż. Andrzej Borys, prof. nadzw. UTP